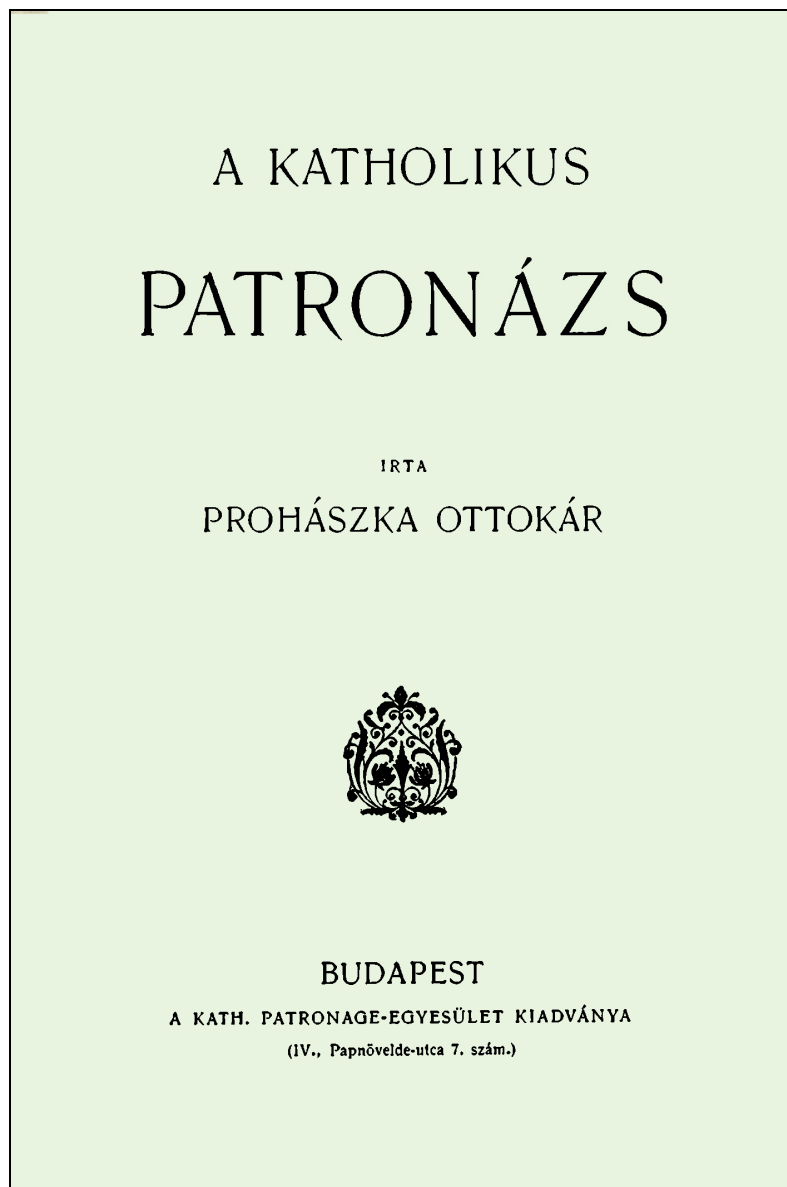

Prohászka Ottokár A katolikus patronázs

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyar nyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Prohászka Ottokár
A katolikus patronázs

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció a Katolikus Patronázs-Egyesület által Budapesten, é. n. (1909) kiadott füzet elektronikus változata. Az írást tartalmazza Prohászka Ottokár összegyűjtött munkáinak 11. kötete (217–230. oldal) is.

A szöveget néhány helyen a mai helyesíráshoz igazítottuk. A „katolikus” szó írásmódját a címben megtartottuk, mindenhol máshol megváltoztattuk.

Tartalomjegyzék

Impresszum.....	2
Tartalomjegyzék.....	3
A katolikus patronázs.....	4

A katolikus patronázs

A keresztény szocializmus gyakorlati irányánál fogva kevésbé törődik a teóriákkal. Az erős kritikai megrostálás, melyben Marx tanait minden oldalról részesítették, ugyancsak kimutatta azt is, hogy minden osztályban, irányzatban van önteltség és fanatizmus elég ahhoz, hogy sebbel-lobbal kimerítő teóriákat állítson föl, kizárólag a maga nézetei s reményei szerint, de ugyanakkor ezzel kompromittálja is a teorizáló törekvéseket. Ezt mi nem is bánjuk; természetünknel s hitünknel fogva sokkal mélyebbnek nézzük a világot s az életet, semhogy a váltakozó teóriák tiszalegyeitől várnók a mélységek föl kutatását; tudjuk, hogy a világfölrétésen sokáig, tán mindvégig kell dolgoznunk s ezt a folytonos munkát többre becsüljük a postamunka gyanánt készülő teóriáknál. Mi, a gyakorlatnak radikális képviselői, teóriákra nem esküszünk, nem érünk rá arra, mert a segélynyújtás akciója a mi elemünk s szenvedélyünk. S végre is nem teóriákra, hanem gyakorlati szociális munkára van szükség; szükség van épp azoknak az irányzatoknak térfoglalására, melyek nem az intézményeket tekintik a bajok fő s egyedüli okának, melyek nem kötik magukat ahhoz a léha, lomha elvhez, hogy előbb a társadalmat kell intézményeiben megváltoztatnunk s csak azután várhatjuk a bajok apadását; nem köti magát ehhez, hanem látja, hogy sok szenvedőn és sok veszendőn lehetne segíteni, elszánja tehát magát a segítségre s beleáll a gyakorlati szociális munkába; segíteni siet, akin s ahol segíteni tud. Emellett a gyakorlati tendencia mellett azonban a keresztény szocializmus nem vak a tágabb s mélyebb összefüggések iránt sem; látjuk mi azt, hogy társadalom és szellem, ember és intézmény szorosan összefügg egymással, de hogy aztán ez az összefüggés az egyenlőség jelével jelzendő-e, azt nem is hisszük, de különben is nem ereszkedünk megvitatásába, mert közvetlenül sürgősebb dolgunk akad mindenütt; lelkünkbe mélyed ugyanis a minket környező hidrafejú nyomorúság, s mi hivatást érzünk ahhoz, hogy sok-sok embert ragadjunk ki e szörnyeteg karmaiból. Mélyen meg vagyunk győződve, hogy a társadalmi igazságtalanságok megszüntetésére, az elmaradt munkásnép, az elhanyagolt rétegek, osztályok és hivatások emelésére, a tudatlanok s bűnösök mentésére sok-sok más eszköz kínálkozik, mint a hangos teóriák s az utcai diktátorságok, s mi megfogjuk az embert ott, ahol őt legbiztosabban s legmegnyerőbben fogni lehet, megfogjuk szívén; embernek nézzük, embernek becsüljük, emberül szeretjük, szeretettel közeledünk hozzá; meg akarjuk értetni egyéni- s osztálylelkületét, gondolkozását, érzületét; segítjük kenyérkeresetre, de mint pszichológok s pedagógusok föl akarjuk benne ébreszteni mindazokat az energiákat is, melyeket megfeszíteni mindenkinek kell, aki ember akar lenni, főleg pedig annak, akit születés, társadalmi helyzet, a munka járma, a neveltlenség, a milió, megakadályozott a szó igaz értelmében vett megemberelésben.

I. Ezzel megmondtuk azt is, hogy mi a katolikus patronázs gondolata s miben bírja lényegét. Lényege az embert nevelő, szociális munka, mely az elhanyagoltakat, az elmaradottakat, a gazdaságilag s erkölcsileg gyöngéket oltalomba veszi; az elvetemülteket, a veszélyben s nehézségek közt forgolódotkat erényre, tisztességre rásegíti; lényege a katolikus alapokon álló szociális munka, melyet követel tőlünk a társadalmi fejlődés s a szolidaritás érzete, mindenekelőtt pedig a kultúra mai fokán hatalmasan fölébredt keresztény öntudat, mely lendületet is ad s ugyanakkor irányt mutat s elvet is s erőt is ad szociális tevékenységünknek. Szívesen elismerem s azt mindjárt itt konstátálom is, hogy jóllehet a katolikus patronázs szociális munka, de nem minden szociális munkánk patronázs. A patronázs alatt ugyanis a szociális tevékenységnek a társadalom vezető köreiből s felsőbb rétegeiből kiinduló irányát értjük. A patronázs oltalmaz, vezet, segít, emel s ezt a befolyást nem az alsóbb rétegek szervezetéből, az elmaradottaknak s veszélyben forgóknak önálló önmegebereléséből eredezteti, hanem kívülről, a jobb módú, a társadalmilag előnyösebben

szituált elemek életéből juttatja nekik. Mindenkinek kell segítenie önmagán; a régi közmondást, hogy segíts magadon s az Isten is megsegít, mindenkinek, egyesnek és osztálynak erkölcsi törvényül kell megfogadnia; de ismétlem, ez az ő kötelességük, a küszködők kötelessége; de mikor patronázsról van szó, akkor a többi – mondjuk – jobb elemek kötelességéről van szó, kiknek közreműködniük kell a szenvedő testvérek önmegemberelésében, kiknek tehát segítségére kell lenniük azoknak, kik segítségre szorulnak.

S ez az én szemeimben a patronázsnak első, szembeszökő jellege: a nagy reakciója a keresztény érzésnek a szenvedő társadalmi osztályok, a tömegek s egyesek gyöngeségére. Ez a gyöngeség – itt a bünt is annak veszem – kiált, s mi nem dughatjuk be füleinket, hogy e kiáltást ne halljuk. A társadalomnak jobb s nemesebben érző elemei tényleg Pál-fordulását ismétlik meg s az elnyomókból, vagy mondjuk ellenfelekből, vagy legalább is a közönyös nézőkből szerető felebarátokká lesznek s ezt a fordulatot nem saját gyöngeségük, nem is az osztályharc erőszaka, hanem a szimpátia okozta; az érleltette meg bennük a nagy kötelességnek érzetét, hogy segítsék s oltalmazzák, emeljék s befolyásolják testvéreiket; nem azért szeretnek, mert gyöngék s leverettek, hanem azért, mert erősek, s erősek annyira, hogy emelnek, emelnek föl a tisztességes, emberi ideálok magaslatára.

Csodálatos, világtörténeti tünet ez! Azok a felsőbbeknek mondott osztályok közelednek most az alsóbb emberhez, melyek kezükben tartják a hatalmat mai napig is, melyek tehát, mikor erősek, ugyanakkor legtisztéletreméltóbb érzelmükkel fordulnak a szenvedő s elhanyagolt s gyámolítást sürgető osztályok felé; világos bizonyítékául annak, hogy a társadalmat a technikai fejlődés s a gazdasági termelés mechanizmusán kívül más erők is hordozzák, más, ideológiáknak gúnyolt, de soha le nem fokozható hatalmak is intézik haladását. Ezek az ideális erők a részvét, a testvériség, a szeretet, az odaadás és áldozatkészség s ugyancsak fején találta a szöveget az az angol, aki e tünetről értekezve, azt mondta: „Ha meg is tartottuk kezünkben a botot, de nincs hozzá lelkünk, hogy használjuk azt s fölemeljük embertársainkra. Elvesztettük valamiképp e jognak érzetét, ugyanakkor elvesztettük eddig elfoglalt helyzetünket, megváltozott bennünk a világ. Szíveink hűtlenek lettek s átmentek az ellenséghez s ha akarnánk is osztályérezetre s a kiváltságok elszigetelt élvezetére szert tenni, hiába akarunk, nem bírjuk.” Igaza van; a mai világ kultúrfokán álló, igaz embernek, hát még a kereszténynek, átment a szíve az ellenséghez, bizonyára azért, mert az ellenségben testvére ismert. Ez történt legjobbjainkkal s azok méltán büszkék lehetnének rá, ha ugyanakkor nem éreznék át, hogy tulajdonképpen nem tehetnek róla, nem tehetnek másképp; erőszakot vettek volna önmagukon, ha részvétüket kiölik, mikor ez a részvét megint csak saját boldogságukat is szolgálta, mert mikor a bajnak s szenvedésnek kiirtására ösztönözte őket, ugyanakkor annak a rossznak megszüntetését sürgette, mely az ő kínjuk s folytonos szemrehányásuk is volt. Szent igaz, hogy aki a társadalom tagjait enyhíti, saját maga kínjait csökkenti s azzal önmaga boldogságát emeli.

A katolikus patronázs a vezető körökét saját boldogságuknak ez ösztönére s ez ösztön folytán kiemelkedő, nagy kötelességre akarja inteni s zászlaja alá toborozni.

Az elváltozott idők s a fejlettebb társadalmi [érzés jele, hogy öntudatunkra jutott a társadalmi] élet összefüggésében a szolidaritás s a testvériség, s egészen más megvilágításba állt bele, mint amilyenben a francia forradalom frázisa a szabadságról, egyenlőségről s testvériségről az önző világnak megmutatta. A forradalmi testvériség csak bengáli tűz volt, a modern szociális érzés pedig a tudományos belátásnak s szoros kötelességtudásnak napvilága. A szolidaritást tényleg a tudomány kezdi hatalommá fejleszteni, midőn kimutatja a szoros egységet, mely a természetben érvényesül s mely a bolygót s a porszemet, a lángész életét s a zuzmó szerény lélegzését egybeköti s egymáson fölépíti; lánc ez, melynek szemei szorosan egymásba kapcsolódnak s nincs hatalom, mely abba bárhol is rést szakítson. Egységes az emberi társadalom munkája is s a közös munkából él az egész. Az a régi,

keresztény tan, hogy az emberiség széles e világon egyetlenegy emberpártól származik, a szó egységének ez a régi tana, csodálatos megvilágítást nyert az élet közösségének a munka egységben való fölismerése által. Hatalmas lendületet s új feszerőt kölcsönöz ez egységnek a nemzetgazdaságtan is, a midőn bepillantást nyit a társadalom tagoltságába s munkájának rendszerébe. Azonkívül a többi tudományos vívmányok is segítették ez egységnek szolidaritássá való fejlesztését, mikor a távolságokat a térben és időben legyőzték, a forgalmat gyorsították, a termelést fokozták s bár sok baj és átok is járt e gyorsütemű élet s e lázas vérkeringés nyomában, de bizonyára tudatára jöttünk általa a társadalmi élet szoros összefüggésének is, s e belátás gyökerén fakadt a szolidaritás s a testvériség. Mi sem természetesebb már most, mint az, hogy a szolidaritás e szociális érzete az egésznek gondozását, sajátos önfönntartási ösztönrel, tehát készséggel s örömmel karolja föl s az egésznek javában saját maga javát látván, iparkodik a több s nagyobb jót, a testi, lelki jólétet minél szélesebb körben elterjeszteni. Az lesz az igazi modern ember, ki ez új belátásból kiindulva az egésznek javában közcélát lát; az lesz az igazi ember, kinek az egész iránt az egész vonalon szeme, szíve és keze is lesz.

Ellehetne-e enélkül a modern keresztény? Lehetséges-e, hogy szeretetét az újabb belátás ne hevítse s ne teljék öröme testvérei gondozásában? Mikor a katolikus patronázs e föltevessel lép a művelt osztályok elé, akkor becsüli meg igazán azokat; nagyra becsüli őket, mikor fölteszi róluk, hogy a kornak, a közérzésnek, a nemes, nagy kötelességeknek s föladataknak színvonalán állanak; nagyra becsüli őket, mikor megkívánja tőlük, hogy vezessenek, hisz született vezetők, mikor elvárja tőlük, hogy értelmi s erkölcsi tőkékkel siessenek a gyöngék segítségére, s vigyenek bele abba a rengeteg munkába, melyet az emberiség a gazdasági robotban végez, lelket, nemes érzést, szeretetet és meleget. Nagyobb becsületet nem vallhatnak, mintha erkölcsi lendületet adnak a világnak Gratry szavai szerint: „Donner un élan au monde!” Végre is mi legyen a vezető körök föladata?! A ridegebb s örömtelenebb munkának napszámát végzik az alsó rétegek s ez az ő munkájuk teszi lehetségessé a felsőbb kultúrmunkát, a tudást, művészetet; munka bizonyára ez is, még pedig nagy munka, de sokkal több élvezettel jár, mint amaz; de akár könnyebb, akár nehezebb legyen, valamiképpen az egész társadalom munkája; hová, mire fordítsuk hát ezt az értelmi, szellemi, erkölcsi tőkét, ha nem azoknak a társadalmi rétegeknek nemesbítésére, melyek föltételei ugyan a kultúrának, de nem élvezői. Ez a gondolat a szabadoktatás ügyének is az egyik lendítője. Akik a világosságot már élvezik, azok el akarják azt terjeszteni a mélyebb fekvésű, alacsonyabb társadalmi rétegekben is; akarják, hogy a magas szférák napsugara nemcsak a gondtalan jólét tisztásaira süssön, hanem a szakadékok homályába is behatoljon s jól tesz, ha ezt akarják; de sokkal szükségesebb, hogy a napsugárnak a melege, az erkölcsi javak, terjedjenek el a küszködő emberiségben; szükséges, hogy azok, kik a jót élék, lehajoljanak oda, hol ez a jóság nagyon is hiányos. Ezzel a szociális, fennkölt gondolkodással áll bele a patronázs a segélyre szorultak gondozásába; a magas kultúrfokon jelentkező kötelességérzet szorítja rá munkájára.

II. A katolikus patronázs művének második jellegét az a módszer alkotja, melyet a gondjaira bízottak kezelésében követ; ez a módszer abban áll, hogy az egyest kezeli s a javulásnak egyéni erőit s forrásait tartja szem előtt. Távol lévén attól az egyoldalú fölfogástól, hogy az emberiség kultúrája tisztára a termelés vetülete, figyelmét elsősorban nem az intézményekre, hanem az egyénekre fordítja, vagyis nem demagógiát, hanem pedagógiát üz; az emberrel akar foglalkozni, vele s bajaival s bűneivel bíbelődik, mert meg van győződve, hogy a társadalmi akciónak sürgősebb dolga az egyént s annak nevelését, gondozását kézbe vennie, mint az intézményeket megreformálnia, főleg mikor az intézmények megreformálása nem is gyakorlati, hanem elméleti probléma s „ad calendas graecas” lévén sokszor elnapolva, a szociális tevékenységet tétlenségre kárhoztatná. A katolikus patronázs a nagyhangú s

ugyanakkor poltron programok helyett az akció jelszavát s a jóakarát készségét hangoztatja: tegyük meg azt, amit megtehetünk itt és most; van szenvedő, elhanyagolt, bűnöző, veszélyben forgó embertársunk elég; segítsük meg őket.

A katolikus patronázs embermentő munkájában tehát az egyénnel akar foglalkozni s ezáltal voltaképp igazán gyökerénél fogja meg a problémát. Aki az emberiséget s a társadalmat akarja megreformálni, annak az embert kell megjavítania, megjavítani őt önzésében, ösztönösségében, vadságában, érzékiségében; aki itt és most akar gyökeres társadalmi munkát folytatni, annak tudnia kell, hogy tele vagyunk rossz ösztönökkel, s hogy a világmegjavítást önmagunkon kell kezdenünk. Baj sok van a világban, mert sok a bálvány, melyet imádunk; bálványa van a kapitalistának, de bálványa van a szegényeknek is; a gazdagnak bálványa a Mammon, a szegénynek bálványa a bűnnek s szívtelenségnek más megszemélyesítése: már most a proletár szidja a Mammont s le akarja törni oltárait, s jól teszi; de ha a proletárt föl akarjuk szabadítani, akkor nemcsak a Mammon hatalmát kell megtörnünk, hanem azokat a bálványokat is, melyek a szegénység zsarnokai. Emberlétre az embert nem segítjük, ha másnak hamis istenét pusztítjuk el, hanem igenis akkor, ha saját bálványától s annak szolgaságából szabadítjuk föl őt magát.

A katolikus patronázst az egyesek kezelésénél nem vezeti az a naivitás, mellyel a másik táborban találkozunk s mely azt látszik hinni, hogy az ember természeténél fogva jó, s hogy más dolgunk sincs, mint e jó természetnek az útjából eltakarítani a kultúra koloncait; sőt ellenkezőleg, azt látjuk, hogy a szociális bajok nagy része éppen az ember jellemében bírja gyökerét s nekünk tehát a szellemet, a lelket kell kezelnünk s nevelnünk. E részben az állam is, a szociáldemokrácia is nagy mulasztásokat követ el; az állam az által, hogy az alsóbb rétegek szellemi érdekeinek óvásában inkább az értelmi, mint az erkölcsi oldalát nézi az életnek, s ha nyújt is ismereteket, de ezzel nem vágja el az elvadulásnak s bűnösségnek útját; a szociáldemokrácia pedig abban hibás, hogy jóllehet műveli az elvtársakat s higiénia és diéta által erkölcsükre is akar hatni, de az osztályharc szítása által az ember legrosszabb ösztöneit s legdurvább energiáit hívja ki a harcmezőre s ahol az egymást értés s az együttműködés problémáját kellene megoldani, ott a merev önvédelemnek s a felsőbb osztályok megvetésének, megtámadtatásának nyomában az állati erőszak intézkedik. Pedig van az emberben sok jó vonás is, s ez a jó arra való, hogy a rosszat legyőzze: de csak akkor bír vele, ha rásegítjük. A kiható szociális működésben nem legyezgetjük a hibákat, nem hízelgünk a szenvedélynek; látjuk, siratjuk a bűnt, de nem helyezkedünk várakozó álláspontra addig is, míg a világ intézményei megváltoznak, hanem rávezetjük az embert az önlegyőzés, a fegyelmelés nemes erőfeszítéseire. Odalépve az egyeshez, megértetjük vele, hogy így is, ahogy most van, vannak kötelességei, van felelőssége; így is, jelen szegénységi állapotában is erőhöz kell jutnia s azzal legyőznie a bűnt, a kísértést s az élet s a tisztesség nehézségeit; akarnia kell s fölszabadul.

A katolikus patronázs ez állásfoglalása fogalmat ad egyszersmind ez elvállalt munkának nagyságáról, hálátlanságáról és csalódásairól. Embert alakítani jobb emberré, züllő embert rá nevelni arra, hogy becsülje meg magát s a magára fordított nemes akaratereiben adja meg a megbecsülés bizonyosságát, ugyancsak nagy, nehéz dolog. De éppen e munkában érezhetjük át azt is, hogy mennyi akadállyal találkozik az emberiség fejlődése a nemes érzésekre rá nem nevelt, durva tömegekben, s mily óriási erő, önmegtágadás, szeretet és elnézés kell ahhoz, hogy ezen lendítsünk. Belátjuk ilyenkor, hogy az erkölcsi javulás s nemes megemberelés nem az agitációknak s a népgyűléseknek a műve, sőt a nagyhang s az utca nemhogy megközelítené, de feledtetni az egyéni nemesbülésnek e szentelt műhelyét. Az elkésztés s lazítás szítása nem teszi jobba az embert; jobba csak azáltal lesz, ha tényleg fölemelem őt s rávezetem arra, hogy fogjon hozzá ő maga a becsületes érzésnek s életnek kialakításához.

Lehetséges, hogy egyik-másik a természet romlottságáról s az ösztönösség, önzés s érzékiség letörésének szükségességéről vallott e keresztény nézetünket túl sötétnek látja; de

sötétnek a természetéről vallott nézetünk csak akkor tetszhetik, ha a léleknek csak az egyik oldalát rögzítjük s nem vesszük tekintetbe napsugaras felét. Minket ez a komoly nézet nem hangol le, hanem irányít, hogy alapos munkát végezzünk. Mikor ugyanis az emberi természetet rosszra való hajlandóságában szemléljük, ugyanakkor rámutatunk mindig a becsület, kötelesség útjaira is, s azokat mindannyiszor járhatóknak s megközelíthetőknak jelentjük ki; mikor a bűn gyökereire utalunk a szívben, ugyanakkor az erényesség erőforrásait is fakasztjuk ugyanabban a talajban s mikor végül még az önfegyelmelés nehézségeit is kiemeljük, ugyanakkor odaállunk a gyöngye ember mellé, mint jóbarátok, fölvertve azzal az egyetlen e részben hivatott erővel, a nevelő, segítő felebaráti szeretettel.

Erre a befolyásoltatásra szorul a rab a börtönben, erre a fegyenc, mikor a börtönből kiszabadul; ezt a segínyt igényli az elhanyagolt, züllő, mindkét nembeli ifjúság; ez legyen a javító törekvéseknek s a javító intézeteknek szelleme; ez a cselédekkel, munkásleányokkal, ifjú bűnösökkel foglalkozó patronázsok, menhelyek, Bethániák, otthonok lelke; ezzel akarjuk az erkölcsi érzésükben megfogyatkozott társadalmi rétegeket megközelíteni s kérjük a felsőbb osztályokat, hogy befolyásukat ez úton s e szellemben érvényesítsék. A patronázs szelleme, ismétlem, az a szeretet, mely odaáll a gyöngébb embertárs mellé s fölkelvén benne a nemes érzést, lábra állni segíti. Íme a gyöngét oltalmazó pátronusnak, a gyámoltalanokat gondozó patronáznak tulajdonképpeni bemutatkozása. Nem szabad azonban a patronázs ez oltalmazó s gyámkodó jellegét túloznunk s főleg attól kell óvakodnunk, hogy az önállóság s függetlenség érzetét ne sértsük meg védeceinkben. Fölkarolni, patrocínálni mindig kell a gyöngébbet, de ebben is szem előtt kell tartanunk a kort, helyet s a nemzeti sajátosságokat s alkalmazkodnunk azokhoz. Például szolgálhatnak e részben nekünk, kik még csak a kezdetkezdetén állunk, az angol törekvések, a patronázsok, klubok és menhelyek, de épp azokon észre fogjuk venni a nemzeti, faji, kulturális viszonyok s különbségek befolyását, mert ott nem annyira a patronázs, mint a klubokban való egyesítés áll előtérben. A patronázs közvetlenül a felsőbb körök atyáskodó, vezető szerepét s a gyámoltalanok oltalmát állítja előtérbe, a klubok pedig a jótékony nemesítő befolyásoltatást az egyéni egyenlőségnek s felsőbbekkel is az egyenlőség alapján végbemenő érintkezésnek révén gyakorolják. A nevelő érzékkel rendelkező ember nem az eszközt, hanem a célt nézi s az eszköz fölhasználásában is mindig a célt szolgálja; neki nem a patrocínálás, a gyámkodás a célja, hanem célja az arra szorult védeceinek helyes befolyásoltatása, s abból annyit s oly módon juttat nekik, amennyit befogadni képesek s amennyi jó nekik. Van gyámkodás, amelyet nem venni észre, s mégis megvan s áldásosan hat; ilyen a nemes, jó emberekkel való érintkezés, a finomabb környezet, a társalgásnak emelkedettebb nívója, az önképzésre nyújtott alkalmak, körök, ahol embereknek érzik magukat a munkások. A gyár, a munka, a vigasztalan otthon nem ébreszti ez érzetet; a munka jármától az elnyomás, elnyomorodás s kedvetlenség pszichológiája verődik ki a lelken; de ez mind kienged s eloszlik, ha az élet egyhangú szürkeségét jó társaság, jó emberek váltják föl; ez is patronázs.

III. A katolikus patronáznak azonban legfőbb s leglényegesebb jellege az, hogy valamint a gyámoltban az egyént nézi s az egyént kezeli, úgy a gyámolótól, a patronázs hívétől a személyes szolgálatot, a lelket követeli; foglalkozni a gyöngéssel, érintkezni, adni magát s ezáltal hatni, ez a jelszó.

A katolikus patronázs az embermentés gyakorlati munkájában különösen érzi, hogy a társadalmi fejlődés szétszakított minket, szétvetette egymástól a művelt rétegeket s a munkásnépet, s eltávolította a társadalom jobb osztályát főleg azoktól, kik a társadalommal összeütközésbe jutottak s immár a züllés, a bűnözés útján járnak. Ezeknek szemében a környezet kegyetlen, a társadalom erőszakos, a kultúra idegen; módjukban van ugyancsak elzárkózni minden befolyástól, s élni úgy, mint akik az emberiségtől édes keveset, vagy annál is kevesebbet, csak bünt s mételet vettek. Az ilyenek támaszt sem magukban, sem a

környezetben nem találunk s eleven bizonyítékai a Carlyle-i mondásnak, hogy a mai társadalom felső s alsó rétegei úgy néznek egymásra, mintha távol eső zónák szülöttjei volnának s egymással szemben nincs érezhetőbb ingerük mint eltávolodni még jobban; temperamentumuk „das Pathos der Distanz”. De mert tényleg ily távol állanak egymástól a vezető társadalom s a segélyre szorultak, azért állanak bele ebbe a közbe a szocialista érzés fölcentjei, hogy a számkivetettek kapcsolatot nyerjenek a társadalommal s annak javaival s ez a kapcsolat a szociálisan érző szív és lélek, ez a híd az eleven, szerető ember legyen.

Úrt ember s ember közt csak lélekkel és érzéssel lehet kitölteni; szakadékot kultúra és elvadultság közt csak az hidal át, aki beáll az apostoli szociális munkába s magával hozza szívét, lelkét, jóindulatát, részvétét, finom érzékét, türelmét, bizalmát, szeretetét; aki dolgozik s egyre azon fárad, hogy bizalmat ébresszen s csatlakozásra segítse a „Pathos des Distanz” áldozatait, csatlakozásra önmagához. A patrónus az erkölcsileg gyöngé embernek nem tehet nagyobb szolgálatot, mint azt, hogy úgy álljon pártfogoltja mellé, hogy az önkénytelenül is megragadja kezét s mondja: bízom benned, segíts!

De hogy ezt a bizalmat kinyerjük, mindenesetre szükséges, hogy nagy bizalmunk legyen magunknak is elveink s erőink s művünk s annak sikerei iránt. Bizalom kell az erkölcsi rend s annak érvényesülése iránt. Dacára az erkölcsi törvénynek, melyet ismerünk s melynek hódolunk, nagyon is könnyű az erkölcsi rendet szem elől téveszteni. Az emberek önkényes, ösztönös, szeszélyes, szenvedélyes élete, s a szabadságnak oktalan, korlátlan élvezete eltakarja az erkölcsi világrendet. Úgy látszik, hogy a világ halad s megy a maga útján, s az út tele van öntudatlansággal s a véletlenség ésszerűtlenségével. Emberek születnek, küzdenek, sokan boldogulnak, sokan tönkremennek; esély esélyt, szeszély szeszélyt követ s harmóniák helyett inkább a katasztrófák rémületes változatosságát látjuk. De mielőtt ezen botránkoznánk, vessük föl bizvást s bátran a kérdést, vajon kifejtettük-e annak az erkölcsi rendnek érvényesítésére az emberiség összes erőit; dolgoztunk-e már igazán lelkünk s meggyőződésünk belefektetésével azon, hogy a társadalmi kegyetlenségek megszűnjenek s fölkaroltuk-e a veszni induló elemeket a szamaritán szolgálatra kész szeretetével? S a felelet az lesz, hogy mindezt még nem tettük meg, vagy legalább nem tettük meg abban a mértékben, melyben tehattuk; sőt még csodálatosabb s ugyanakkor megrendítő ismeretre jutunk, amidőn belátjuk, hogy sokan talán a legtöbben, kik az erkölcsi rendnek botránykövei ott lefelé – mert fölfelé is vannak botránykövek, sőt szirtek is – épp azért ilyenek, mert elszigetelten állnak s élnek; mert nehézségek s kísértések közt felebaráti támasz nélkül vergődnek, s nem jut el hozzájuk a társadalom nemesebb elemeinek befolyása. Így azután a helyzet kegyetlensége az egyest önmagára veti vissza, saját elégtelenségére és sajnos, sokszor szeszélyére. De hát így született s így nevelődött-e az ember, elszigeteltség volt-e a szülője? Ellenkezőleg, szeretetből született s szeretet nevelte, az adta meg neki az embernek sajátos miliójét. Már pedig a morális sem áll meg a lábán, ha nincs jó s megfelelő talaja; nem él meg, ha nincs miliója; ez a talaj s ez a milió pedig a társadalom, a társadalmi érzés, a szolidaritás, a szeretet. Ezt szánta a természet az embernek. Az elszigetelt ember nem az ő embere, azért nem is áll jól fejlődéséért; de a társadalomban élő s a társadalom nemesítő befolyásait élvezőből igenis lehet még akkor is ember, miután megtévedt. Ez a fölfogás bizalmat önt belénk, kik a katolikus patronázs alapján állunk s reméljük, hogy nem vész el fáradtságunk, ha védenecinkkel szemben, kik sokrészt el lettek hanyagolva, érvényesítjük a társadalom nemes befolyásait; bizalommal telünk el az erkölcsi rend s az ember iránt, mindenképp pedig közreműködünk abban, hogy az erkölcsi rend kellékei, a társadalmi szolidaritás és szeretet, megteremtessenek. Bizalommal vagyunk az iránt, hogy nem vadul el az ember annyira, hogy kivesszen belőle a szeretetnek a szikrája; de szeretet kell hozzá, hogy azt fölélessze. Bizalommal vagyunk az iránt, hogy mérges milióban, a gyárak kövezett udvarán s az utcai gyerek szívében is van talaja az erényes érzésnek; de kéz kell hozzá, mely azt kifejlessze.

Az ilyen bizalom bizonyára bizalomra talál. De szükséges hozzá még más is. Gyakorlati lévén a katolikus patronázs tevékenysége, nagyon szükséges, hogy jól fölértsük a védencek helyzetét s belső, lelki világukat, annak összes fogyatékoságait, sajátosságait s kapcsolatait. Érdeklődnünk kell, hogy hogyan lett az az ember ilyen, mily úton járt, mily behatások alatt állt, mily elváltozásokon került oda, ahol most van. Bele kell állnunk abba a világba, a család, a munka világába, hogy megértsük a befolyásokat, melyeket életmód, foglalkozás, gondok s nézetek, társak, kísértések s küzdelmek gyakoroltak rájuk s amellet folyton az erkölcsi elvek s erők élesztésére s azok szerencsés fejlesztésére kell tekintettel lennünk. Jó s alapos értesültségünk megszerzése végett tanulunk is, tanuljuk a lélektant s a szociális tudományokat, tekintetbe vesszük a statisztikát, hogy tüzetes megvilágításban lássuk munkánk egész terepét s eligazodjunk a föladatak iránt. Azonban statisztikáról szólva, mindjárt megemlítem, hogy saját munkánkat s annak értékét sohasem mérhetjük statisztikai adatokkal; lelket, áldozatot, integritást statisztikával mérni nem lehet. A statisztika a figyelmet a külső adatokra, a számokra fordítja, s sokszor oly irányzatot is szolgál, mely minél nagyobb számok föltüntetésében tetszeleg magának. Vannak, kik még a lelki életre is kiterjesztik a statisztikát s a szeretet, tökéletesség mértékét számokban akarják adni: őrizkedjünk ily felületességtől; a patronázsban nem a művek számán, nem a védencek sokaságán, hanem a lelken fordul meg minden; ahhoz a szám nem férközik s ha mégis szerepelnek számok a kimutatásban, figyelmeztetésnek ez jó lehet, de másra nem való. Számokat, dilettantizmust, külsőséget félretelva, elő kell nyomulnunk a szociális tevékenység gyökeréig s öntudatunkra kell hoznunk, hogy itt minden a lelkeleten, még pedig az egyéni, szolgáló szereteten fordul meg. Ha valamihez, hát emberneveléshez szeretet kell, aki a katolikus patronázs művét szolgálni akarja, annak a szeretet, a vallásos, mély lelkeséget kell a tevékenységbe beleállítania. Jelszava lesz: lelket adj, magadat add, hogy lelkeket ments: éld át az életet azzal a komolysággal, hogy a legutolsó nyomában járni megtanulj!

Akiben ez megvan, abban megvan a temperamentum a patronázs műveihez. Megvan benne azért, mert érzéke van fölismerni az elfogultban is az embert s mert szenvedélye viszi, hogy becsülje meg abban is a lelket. Az ember értéke a lélek. Aki nem lát lelket, az nem becsülhet meg igazán embert s bármennyire akarja is becsülni, roppant messze marad el értékelésében; mindig alábecsüli. Aki lelket nem lát, annak szeretete is hamar kifogy s hajótörést szenved a degradált, alávaló, vagy ha nem is ilyen, hát a hideg, érzéktelen, közönyös emberen. Az élet s a lelkek keménységétől megkeményedik a legjobb ember, s kísértésbe jön, hogy mondja: alávaló, elmaradt, gonosz akarsz lenni védencem, hát légy, ha akarsz! Buzgó lelkipásztortól hallottam, hogy sehol sem keményedik meg annyira az ember szíve, mint a szegényekkel való folytonos érintkezésben, mert sehol sem éri az embert annyi kísértés az emberek megvetésére nyomorúságuk, alattomoságuk, alávalóságuk folytán, mint kivált a szegényügy régi divatú kezelésében, a pénzosztogatásban; ez a divat szerencsére már idejét múlta s a katolikus patronázs épp az ellenkező irányt követi, mert elsősorban nem pénzt, hanem lelket ad s önmagát adja; de azért csalódás itt is sok éri az embert s csak felvilágosult szeretet képes rá, hogy a csalódás le ne törje, hanem kitartóan folytassa művét, s ha látja is, hogy kudarc éri, ismétlje meg annak az irgalmas szívű szentnek szavát, aki mondta: „Malo perdere tunicam, quam caritatem”, magyarul: „megcsalni megcsalhatnak, de szeretetemet el nem veszik tőlem; nem keményedem meg”. Ez elvet kell a katolikus patronázsnak érvényesítenie s érvényesíteni fogja, ha a lelket szereti. Filantrópia s humanizmus ehhez nem elég; motívumok ugyan ezek is, de miután a lelket értékelni nem tudják igazán, nem biztosítanak az iránt, hogy meg ne unjuk a cseppek mentését, mikor tengerek szakadnak a mélybe: csak ha minden cseppben, vagyis minden lélekben végtelen értéket látunk, akkor találunk erőt is, kedvet is hozzá, hogy mindegyikkel külön-külön is legjobb tehetségeink szerint foglalkozzunk.

Ez a gyakorlati szeretet a legreálisabb s legideálisabb érték, amit a mai ember, ha még oly anyagi s világi, értékelni s becsülni tud, s ha valami, hát az vezeti rá a züllöttet is a vallásos érzésekre. A katolikus patronázs ugyanis, amint krisztusi szeretetből indul ki a lelkek mentésére, úgy igyekszik ezeket a lelkeket Krisztushoz vezetni s őket a vallásos életnek megnyerni; másrészt azonban tapasztalja, hogy tekintéllyel, az egyházi törvények előtérbe állításával sok embert meg nem közelít, lelkiismeretük erre nem reagál; ezek előtt a keménylelkű emberek előtt a reális élet, a tettekben érvényesülő lelkület az a kritérium, mely után, ha egyáltalában valami után, elindulni készek. A katolikus patronázs ezt a reális idealizmust, a szeretetben érvényesülő vallásosságot fekteti szociális tevékenységébe; akarja, hogy védenői szeretetet tapasztalván, ráismerjenek a szeretet gyökerére, a vallásos, mély lelkeségre s meg is szeressék azt.

Ezekben ismertetem a katolikus patronázs művét, elveit és szellemét.

Kívánatos, hogy e téren párosuljon vallásos mélység reális szeretettel, áldozatkészség egyéni szolgálattal; kívánatos, hogy itt e téren találkozzanak legjobbjaink, kiknek szívében a testvéri érzés, mint nagy mentő öntudat alakult ki, s kik ezért szenzóriumi lettek az alakulófélben levő jobb világnak. E zászló alá álljanak mindazok, kiket meghódított a „legutolsó” szeretete, kik meghódultak a züllő népnek, nem a diktátori szavak nyomán, hanem szívük szeretetének sugallatából; fogjanak a népmentés e mezején kezét mindazok, kik meghódultak Krisztusért a mélyebben fölfogott s melegebben átértett testvéri szeretetnek s szolgálóivá lettek. Minél többen lesznek, akik így szeretnek, annál többen ébrednek az eleven holtakból a tisztesség, a becsület, a kötelesség tudatára s veszendő fiakból Isten gyermekeivé s a társadalom hasznos tagjaivá válnak.